

Брюксел, 24.3.2021 г.
COM(2021) 142 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

Стратегия на ЕС за правата на детето

Имаме нужда от стратегия, която включва всички деца и която подкрепя децата в уязвимо положение, и се нуждаем от стратегия, която насърчава и подкрепя правото ни да участваме в решения, които ни засягат. Защото нищо, което се решава за децата, не следва да се решава без тях. Време е да се нормализира участието на децата.

(Заклучения на децата, 13-и Европейски форум за правата на детето, 2020 г.).

Въведение

Правата на децата са права на човека. Всяко дете в Европа и по света следва да има едни и същи права и да може да живее без каквато и да е дискриминация, осъждане или сплашване.

Това е социален, морален и човешки императив, от който зависят децата — които представляват почти всеки пети човек, живеещ в ЕС¹, и един на всеки трима в света² — и по-широката общност. Това означава да се гарантира, че всички деца могат да реализират своя потенциал и да играят водеща роля в обществото — независимо дали в борбата за справедливост и равенство, за укрепване на демокрацията или за осъществяване на двойния преход към зелена и цифрова икономика.

Ето защо **защитата и насърчаването на правата на детето са основна цел на дейността на Европейския съюз** както в неговите предели, така и в чужбина³. Това е залегнало в Хартата на основните права на Европейския съюз⁴, която гарантира защита на правата на децата при прилагането на правото на Съюза. Това се отнася до всички области на политиката и е част от основните приоритети на Европейската комисия, както се посочва в Политическите насоки на председателя фон дер Лайен⁵.

Първостепенната цел на настоящата стратегия е да изгради възможно най-добър живот за децата в Европейския съюз и по целия свят. В нея са отразени правата и ролята на децата в нашето общество. Децата вдъхновяват и са в челните редици в областта на повишаване на осведомеността относно кризите, свързани с природата и изменението на климата, дискриминацията и несправедливостта. Децата са гражданите и лидерите на днешния ден, но също така лидерите на бъдещето. Тази стратегия има за цел реализиране на споделената ни отговорност за обединяване на усилията с цел зачитане, защита и обезпечаване на правата на всяко дете; както и изграждане, заедно с децата, на по-здрави, по-адаптивни, по-справедливи общества, в които има равенство за всички.

Нашите действия в тази област се ръководят от Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето⁶ (КОНПД), която е ратифицирана от всички държави — членки на ЕС. Повече от 30 години след нейното влизане в сила е постигнат значителен напредък и все повече се признава, че децата имат свой собствен набор от права.

¹ Дете е лице на възраст под 18 години. Данни за населението. [youth demo 010], [youth demo 020], Евростат, 2020 г.

² Демография. „Ситуацията на децата в света“, статистически данни за 2019 г., УНИЦЕФ.

³ В член 3, параграф 3 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) се определя целта на ЕС да насърчава защитата на правата на детето. В член 3, параграф 5 от ДЕС се предвижда, че в отношенията си с останалата част от света Съюзът допринася за [...] защитата на правата на човека и в частност тези на детето.

⁴ Хартата на основните права на Европейския съюз, 2012/C 326/02.

⁵ Съюз с по-големи амбиции: моята програма за Европа. От кандидата за председател на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен. Политически насоки за следващата Европейска комисия 2019—2024 г.

⁶ Конвенция за правата на детето, Организация на обединените нации, 1989 г.

Конвенцията признава правото на всички деца да получат възможно най-добрия старт в живота, да растат щастливи и здрави и да развият своя пълен потенциал. Това включва правото да живеят на чиста и здрава планета, в среда, която ги защитава и се грижи за тях, да почиват, да играят и да се радват на културни и творчески дейности, както и да се наслаждават на природната среда и да я уважават. Семействата и общностите също така трябва да получат необходимата подкрепа, за да могат да осигурят благосъстоянието и развитието на децата.

Никога досега децата в ЕС не са се радвали на правата, възможностите и сигурността, които имат днес. Това се дължи най-вече на политическите действия на ЕС, законодателството и финансирането през последното десетилетие, съвместно с държавите членки. През последните десетилетия Комисията предложи важни инициативи за справянето с трафика на деца, сексуалното насилие и сексуалната експлоатация на деца, изчезналите деца, както и за насърчаването на правосъдни системи, съобразени с интересите на детето. Разработихме и включихме в политиките и правото в областта на убежището и миграцията разпоредби, съобразени с интересите на детето. Увеличихме своите усилия за осигуряване на по-безопасен интернет за децата и продължаваме да се борим срещу бедността и социалното изключване. Обновените Насоки на ЕС за насърчаване и защита на правата на детето (2017 г.) бяха крайъгълен камък за правата на децата в световен мащаб, заедно с многобройните хуманитарни програми и програми за развитие, насърчаващи правото на здравеопазване и образование. Въздействието на тези инициативи до голяма степен подобри живота на децата в ЕС и действителното упражняване на техните права.

Този напредък беше постигнат трудно, но не следва да се приема за даденост. Сега е моментът да надградим тези усилия, да се справим с продължаващите и нововъзникващите предизвикателства и да определим всеобхватна стратегия за защита и насърчаване на правата на децата в днешния постоянно променящ се свят.

Твърде много деца все още са изправени пред сериозни и чести нарушения на техните права. Децата продължават да бъдат жертви на различни форми на насилие; да страдат от социално-икономическо изключване и дискриминация, по-специално основани на техния пол, сексуална ориентация, расов или етнически произход, религия или убеждения, увреждания — или такива на техните родители. Тревогите на децата не се изслушват в достатъчна степен, а техните мнения често не се считат за достатъчни по важни за тях въпроси.

Пандемията от COVID-19 изостри съществуващите предизвикателства и неравенства и създаде нови. Децата са изложени на нарастващо домашно насилие и онлайн злоупотреби и експлоатация, кибертормоз⁷, като онлайн е била споделена повече детска порнография⁸. Процедурите, като тези за предоставяне на убежище или за събиране на семейството, се забавиха. Преминаването към дистанционно обучение непропорционално засегна децата в най-ранна възраст, тези със специални потребности, живеещите в бедност, в маргинализирани общности, като например децата от ромски произход, и в отдалечени и селски райони, без достъп до интернет връзки и ИТ оборудване. Много деца загубиха най-питателната си ежедневна храна, както и достъпа до услугите, които училищата предоставят. Пандемията също така

⁷ [How children \(10–18\) experienced online risks during the COVID-19 lockdown in spring 2020 \(По какъв начин децата \(на възраст 10–18 години\) са изпитали онлайн рискове по време на случаите на локдаун във връзка с COVID-19 през пролетта на 2020 г.\)](#), Съвместен изследователски център (JRC), Европейска комисия, 2020 г.

⁸ [Експлоатация на изолацията: Извършители и жертви на сексуално насилие над деца в интернет по време на пандемията от COVID](#), Европол, 2020 г.

оказва силно влияние върху психичното здраве на децата, като се съобщава за увеличаване на тревожността, стреса и самотата. Много от тях не можеха да участват в спортни дейности, дейности през свободното време, творчески и културни дейности, които са от съществено значение за тяхното развитие и благосъстояние.

ЕС се нуждае от нов, всеобхватен подход, който да отразява новите реалности и трайните предизвикателства. С приемането на тази първа всеобхватна стратегия за правата на детето Комисията се ангажира да постави децата и висшите интереси на детето в основата на политиките на ЕС чрез своите вътрешни и външни действия и в съответствие с принципа на субсидиарност. Настоящата стратегията има за цел да обедини всички нови и съществуващи законодателни, политически и финансови инструменти на ЕС в една всеобхватна рамка.

Тя предлага поредица от целенасочени действия, организирани в **шест тематични области**, всяка от които определя приоритетите за действията на ЕС през следващите години. Това ще бъде подпомогнато чрез засилване на **интегрирането на правата на децата** във всички политики на ЕС в тази област. Специфичните нужди на определени групи деца, включително децата в положение на множество уязвимости и изправени пред взаимно пресичащи се форми на дискриминация, са надлежно отчетени.

Настоящата стратегия стъпва върху предишните съобщения на Комисията относно правата на детето⁹, както и върху съществуващата правна и политическа рамка¹⁰. Тя допринася и за постигане на целите на Европейския стълб на социалните права¹¹. Стратегията се основава на КОНПД и нейните три факултативни протокола, Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ на ООН)¹² и ще допринесе за постигане на целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР)¹³. Стратегията е свързана и със стандартите на Съвета на Европа за правата на детето, както и с неговата Стратегия за правата на детето (2016—2021 г.)¹⁴.

Стратегията черпи от значителния обем данни, предоставен от Европейския парламент¹⁵, държавите членки, организациите за правата на детето, други заинтересовани страни и физически лица, събран през подготвителната фаза, включително посредством открита обществена консултация¹⁶ и Европейския форум за правата на детето през 2020 г.¹⁷.

Тази стратегия е разработена **за децата и заедно с децата**. При нейната подготовка са взети предвид **мненията и предложенията на над 10 000 деца**¹⁸. Децата участваха също

⁹ Към стратегия на ЕС за правата на детето: (COM(2006) 367) и Програма на ЕС за правата на детето (COM(2011) 60).

¹⁰ Вж. приложение 2 — Права на детето — достижения на правото на ЕС и политики.

¹¹ Европейският стълб на социалните права се гради на 20 принципа.

¹² Конвенция за правата на хората с увреждания, Организация на обединените нации, 2006 г.

¹³ Цели на ООН за устойчиво развитие: програма до 2030 г. Вж. приложение 1: Сравнителна таблица, подробно описваща съответните права, залегнали в Хартата на основните права на ЕС, Конвенцията на ООН за правата на детето и целите на ООН за устойчиво развитие, защитавани и насърчавани от различните основни насоки на настоящата стратегия.

¹⁴ Стратегия на Съвета на Европа за правата на детето (2016—2021 г.). Съветът на Европа подготвя също и бъдещата стратегическа рамка за периода 2022—2027 г.

¹⁵ Резолюция на Европейския парламент от 26 ноември 2019 г. относно правата на децата по повод на 30-ата годишнина от Конвенцията на ООН за правата на детето (2019/2876(RSP) — Резолюция на Европейския парламент от 11 март 2021 г. относно правата на детето с оглед на стратегията на ЕС за правата на детето (2021/2523(RSP)).

¹⁶ Обобщен доклад от откритата обществена консултация относно стратегията на ЕС за правата на детето, 2021 г.

¹⁷ 13-и Европейски форум за правата на детето, 2020 г.

¹⁸ УНИЦЕФ, Eurochild, „Спасете децата“ (Save the Children), Child Fund Alliance, World Vision: *Нашата Европа, нашите права, нашето бъдеще*. — консултация на Детски селища „SOS“ (SOS Children's Villages) с деца, *настанени в специализирани институции*, и *деца, получаващи услуги за укрепване на семейството*, както и *обобщен доклад*, „Международна закрила на децата“ (Defence for Children International), Terre des Hommes и партньори.

и в подготовката на версия на стратегията за ползване от деца¹⁹. Това бележи нова глава и важна стъпка към истинското участие на децата в процесите на вземане на решения в ЕС.

1. Участие в политическия и демократичния живот: ЕС, който предоставя възможности на децата да бъдат активни граждани и членове на демократичните общества

„Ако не ние, тогава кой?“ (Момче, 16 години, 13-и Европейски форум за правата на детето, 2020 г.)

Гледката на младите хора по улиците в целия свят, които призовават за действия в областта на климата или защитават правата на децата,²⁰ ни показва, че децата са активни граждани и **движеща сила на промените**. Въпреки че в повечето държави — членки на ЕС, децата нямат право да гласуват до 18-годишна възраст, те имат право да бъдат активни членове на демократичните общества и могат да помагат за формирането, прилагането и оценката на политическите приоритети.

Съществуват добри примери за това как правителствата и публичните органи на различни равнища насърчават пълноценното участие на децата, което води до реално влияние върху решенията в публичната сфера²¹. На равнището на ЕС това включва Диалога по въпросите на младежта в ЕС²² и Къта за обучение²³.

Въпреки това **твърде много деца нямат чувството, че при вземане на решения тяхното мнение се отчита в достатъчна степен**²⁴. Предизвикателствата включват стереотипи и нагласи, че участието на децата е трудно, скъпо, изискващо ресурси и опит. Свързани с пола стереотипи, по-специално ограничаване на стремежите на момчетата и момичетата и създаване на бариери пред тяхното участие и житейски избор. Въпреки че повечето деца изглежда са запознати със своите права, едва всяко четвърто от тях смята, че правата им се спазват от цялото общество²⁵. Това се отразява неблагоприятно на участието на децата в училище, в спорта, културата и други дейности през свободното време, в системите за правосъдие и миграция или в сектора на здравеопазването, както и в семействата.

Ето защо ЕС трябва да насърчава и подобрява **приобщаващото и системно участие на децата на местно, национално и европейско равнище**. Това ще бъде осъществено чрез нова **платформа на ЕС за участие на децата**, която ще бъде създадена в партньорство с Европейския парламент и организации за защита на правата на детето, за да се гарантира по-доброто участие на децата в процеса на вземане на решения. Конференцията за бъдещето на Европа също предлага отлична възможност участието на децата да бъде превърнато в действие.

¹⁹ [Стратегия на ЕС за правата на детето: версии за ползване от деца](#).

²⁰ [Доклад от Деня за обща дискусия на тема „Защита и овластяване на децата като защитници на правата на човека“ през 2018 г.](#), Комитет на ООН по правата на детето, 2018 г.; [Ръководство за защитниците на правата на човека за прилагане на правата на детето](#), Child Rights Connect, 2020 г.

²¹ [Проучване относно участието на децата в политическия и демократичния живот на ЕС](#), Европейска комисия, 2021 г. и неговата [достъпна версия](#).

²² [Диалог по въпросите на младежта в ЕС](#) (на възраст 16—30 години).

²³ [Кът за обучение](#).

²⁴ [Проучване „Децата в Европа искат“ \(Europe Kids Want\), Споделяне на вижданията на децата и младите хора в Европа](#), УНИЦЕФ и Eurochild, 2019 г.

²⁵ [Нашата Европа. Нашите права. Нашето бъдеще](#), цитирано по-горе.

Комисията също така ще помогне на децата, специалистите, работещи с деца и за деца, медиите, обществеността, политиците и създателите на политики, да повишат осведомеността относно правата на децата и да гарантират правото на детето да бъде чуто и изслушано. Тя ще насърчава и пълноценното и приобщаващото участие на децата в процеса на вземане на решения в рамките на европейските институции и агенциите на ЕС, по-специално чрез специфични консултации с децата, когато е уместно.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- създаване, съвместно с Европейския парламент и организациите за правата на детето, на платформа на ЕС за участие на децата с цел свързване на съществуващите механизми за участие на децата на местно, национално и европейско равнище и включване на децата в процесите на вземане на решения на равнището на ЕС;
- създаване на пространство за децата, за да станат активни участници в Европейския пакт за климата чрез ангажменти или като станат посланици на Пакта. Коалицията за образование, посветено на климата, ще помогне на децата да станат активни движещи сили на промените при изпълнението на Пакта за климата и на Европейския зелен пакт²⁶ чрез включването на училищата в образованието в областта на устойчивия климат, енергетиката и околната среда;
- разработване и насърчаване на достъпни, цифрово приобщаващи и предназначени за ползване от деца версии и формати на Хартата на основните права и други ключови инструменти на ЕС;
- разработване и насърчаване на насоки за използването на достъпен за децата език в документи и в събития и срещи на заинтересованите страни с деца участници;
- включване на децата във Форума на агенцията на ЕС за основните права (FRA) по въпросите на основните права и в Конференцията за бъдещето на Европа;
- провеждане на специални консултации с деца за бъдещите инициативи в тази област;
- подобряване на експертния опит и практики в областта на участието на децата сред персонала на Комисията и персонала на агенциите на ЕС, включително в областта на защитата на децата и политиките за гаранции.

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да създадат, подобрят и осигурят адекватни ресурси за нови и съществуващи механизми за участие на децата на местно, регионално и национално равнище, включително чрез инструмента за самооценка на участието на децата на Съвета на Европа²⁷;
- да повишат осведомеността и познанията за правата на детето, включително за специалисти, работещи с деца и за деца, чрез кампании за повишаване на осведомеността и дейности за обучение;
- да засилят образованието в областта на гражданството, равенството и участието в демократичните процеси в училищните програми на местно, регионално, национално и европейско равнище;
- да подкрепят училищата в усилията им да ангажират учениците в ежедневието и вземането на решения.

²⁶ [Европейски зелен пакт](#).

²⁷ [Инструмент за оценка на участието на децата](#), Съвет на Европа.

2. Социално-икономическо приобщаване, здравеопазване и образование: ЕС, който се бори с бедността сред децата, насърчава приобщаващи и съобразени с интересите на детето общества, системи за здравеопазване и образование.

„Мисля, че в известен смисъл изпитвам безпокойство. Бих искал да говоря с психолог, за да изкаже мнение как бих могъл да се справям добре с нещата.“ (Дете, Гърция).

„Училището ти позволява да се отвориш към света и да говориш с хората. Училището е живот.“ (Дете, търсещо убежище, Франция).

Всяко дете има право на подходящ стандарт на живот и на равни възможности от най-ранна възраст. Засилването на социално-икономическото приобщаване на децата е от съществено значение за справяне с предаването на бедността и неравностойното положение от поколение на поколение. Социалната закрила и подкрепата за семействата са от съществено значение в това отношение.

Всяко дете има право на най-високия постижим стандарт на здравеопазване и на качествено образование, независимо от своя произход и без значение къде живее. Много по-вероятно е обаче децата, изложени на риск от бедност и социално изключване, да изпитват трудности при достъпа до основни услуги, по-специално в селските, отдалечените и необлагодетелстваните райони.

Европейският стълб на социалните права²⁸ и Препоръката на Комисията от 2013 г. „Инвестициите в децата: изход от порочния кръг на неравностойното положение“²⁹ продължават да бъдат важни инструменти за намаляване на детската бедност и подобряване на благосъстоянието на децата. Инструментите на ЕС за финансиране също са от ключово значение за подкрепа на тези цели на политиката. Между 2021 г. и 2027 г. държавите членки, в които процентът на децата, изложени на риск от бедност и социално изключване, е по-висок от средния за ЕС (за периода 2017—2019 г.), ще трябва да заделят целево 5 % от Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) за борба с детската бедност, докато всички други следва също да разпределят подходящи суми. Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) ще допринесе за инвестициите в инфраструктура, оборудване и достъп до основни и качествени услуги, като се обърне особено внимание на най-бедните региони в Съюза, където обществените услуги обикновено са по-слабо развити. Механизмът за възстановяване и устойчивост ще спомогне за постигане на бързо и приобщаващо възстановяване от пандемията от COVID-19, включително чрез насърчаване на политики за децата и младежите, както и чрез засилване на икономическото, социалното и териториалното сближаване.

2.1 Борба с детската бедност и укрепване на равните възможности

Въпреки че през последните години беше отбелязан спад, през 2019 г. 22,2 % от децата в ЕС са били изложени на риск от бедност или социално изключване. В зависимост от държавите членки рискът от бедност при децата, отгледани от самотен родител, в семейства с три или повече деца, живеещи в селските и най-отдалечените райони на ЕС или с мигрантски, или ромски произход, е до три пъти по-висок, отколкото при другите деца³⁰. Около половината от децата, чиито родители имат ниска степен на образование, са били изложени на риск от бедност или социално изключване, в сравнение с по-малко от

²⁸ [Европейският стълб на социалните права се гради на 20 принципа.](#)

²⁹ [Препоръка на Комисията „Инвестициите в децата: изход от порочния кръг на неравностойното положение“ \(2013/112/ЕС\).](#)

³⁰ Предложение на Комисията за съвместен доклад за заетостта за 2021 г. [Предложение на Комисията за съвместен доклад за заетостта](#), 2021 г.

10 % от децата, чиито родители имат висока степен на образование. Децата от семейства с ниски доходи са изложени на по-висок риск да живеят при изключително лоши условия или в пренаселени жилища и са по-изложени на опасността да бъдат бездомни.

Това води до дълбоко неравенство на възможностите, което продължава да бъде проблем за децата дори в държави с ниски равнища на бедност и социално изключване³¹. За децата в неравностойно положение е по-малко вероятно да се справят по-добре в училище, да се радват на добро здраве и да реализират пълния си потенциал на по-късен етап от живота, отколкото техните връстници в по-добро материално положение.

Всички деца, включително децата с увреждания и от групи в неравностойно положение, имат равни права да живеят със своите семейства и в обществото. Интегрираните системи за закрила на детето, включително за ефективно предотвратяване, ранна намеса и подкрепа на семействата, следва да осигурят на децата, независимо дали изложени на риск да бъдат лишени от родителски грижи или не, необходимите условия за предотвратяване на разделянето на семействата. Бедността никога не следва да бъде единствената причина за настаняване на децата в специализирани институции. Трябва да се гарантира преминаване към грижи от общностен и от семеен тип, както и подкрепа за децата да растат извън системата за социални грижи.

С плана за действие за прилагане на Европейския стълб на социалните права³² Комисията определи амбициозната цел за намаляване с най-малко 15 милиона до 2030 г. на броя на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване в ЕС — включително най-малко 5 милиона деца. Един от основните конкретни резултати е предложението на Комисията за препоръка на Съвета за създаване на **Европейска гаранция за децата**³³, която допълва настоящата стратегия и призовава за конкретни мерки за децата, изложени на риск от бедност или социално изключване. Предложението препоръчва на държавите членки да гарантират достъп до качествени основни услуги за деца в нужда: образование и грижи в ранна детска възраст, образование (включително училищни дейности), здравеопазване, хранене и жилищно настаняване.

Комисията наблюдава как държавите членки се справят с детската бедност или социалното изключване в процеса на **европейския семестър** и предлага съответните специфични за всяка държава препоръки, когато е необходимо. В подсилената Гаранция за младежта³⁴ се посочва, че всички млади хора на възраст 15 години получават предложение за работа, образование, стаж или чиракуване в рамките на четири месеца от момента, в който останат без работа или напуснат системата на формалното образование.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- създаване на **Европейска гаранция за децата**;
- постигане на взаимно допълване с **Европейската стратегия за хората с увреждания**³⁵, за да се отговори на потребностите на децата с увреждания и да се осигури по-добър достъп до основни услуги и независим начин на живот.

³¹ [Борбата с детската бедност: въпрос на основни права](#), FRA, 2018 г.

³² [План за действие на Европейския стълб на социалните права](#) (COM(2021) 102 final).

³³ Предложение за препоръка на Съвета за създаване на Европейска гаранция за децата (COM(2021) 137).

³⁴ [Препоръка на Съвета относно „Мост към работни места — укрепване на гаранцията за младежта“](#), (2020/C 372/01).

³⁵ Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. (COM(2021) 101 final).

Европейската комисия приканва държавите членки:

- бързо да приемат в рамките на Съвета предложението на Комисията за препоръка на Съвета за създаване на Европейска гаранция за децата и да приложат нейните разпоредби;
- да приложат подсилената Гаранция за младежта и да насърчат участието на младите хора в услугите по линия на Гаранцията за младежта.

2.2 Гарантиране на правото на здравеопазване за всички деца

Ваксинацията е основният инструмент за предотвратяване на сериозни, заразни, а понякога смъртоносни болести, както и е основен елемент от грижите за децата. Благодарение на широкото разпространение на ваксинацията вариолата беше ликвидирана и Европа стана свободна от полиомиелит зона. Въпреки това все още възникват огнища на предотвратими чрез ваксинация болести поради недостатъчни равнища на ваксиниране. Пандемията от COVID-19 също застраши непрекъснатостта на програмите за ваксинация на децата в Европа. Европейската комисия и държавите — членки на ЕС, споделят целите за борба с дезинформацията, подобряване на доверието във ваксините и осигуряване на равен достъп до ваксини за всички.

През 2020 г. над 15 500 деца и юноши в ЕС са диагностицирани с рак, като смъртните случаи при младите пациенти са над 2 000. Ракът е основната причина за смърт поради заболяване след навършване на една година. До 30 % от засегнатите от раково заболяване деца страдат от тежки дългосрочни последици, а броят на лицата, преживели рак в детска възраст, продължава да се увеличава.

Възприемането на здравословен и активен начин на живот в ранна възраст ще помогне за намаляване на риска от рак на по-късен етап от живота. С **Европейския план за борба с рака**³⁶ се засилват ранните превантивни действия и се дава начало на нови инициативи, свързани с раковите заболявания при децата, които да помогнат на младите пациенти да се възстановят и да осигурят оптимално качество на живот. Децата, страдащи от ракови заболявания, често имат на разположение намален брой утвърдени лечения. Преработеният Регламент относно лекарствените продукти за педиатрична употреба, водеща инициатива на Фармацевтичната стратегия за Европа³⁷, има за цел да насърчи лекарствените продукти, целево предназначени за деца, включително в педиатричната онкология.

Детството е решаващ етап от живота за определяне на бъдещото физическо и психично здраве. Проблемите, свързани с психичното здраве на децата, обаче са широко разпространени и понякога могат да бъдат свързани с изолацията, образователната среда, социалното приобщаване и бедността, както и продължителното използване на цифрови инструменти. До 20 % от децата по света страдат от проблеми, свързани с психичното здраве, които, ако не бъдат лекувани, оказват сериозно влияние върху тяхното развитие, образователните постижения и потенциала им да живеят пълноценно. Училището се признава сред основните определящи фактори за психичното здраве на децата³⁸. Европейското пространство за образование³⁹ ще обърне внимание и на психичното здраве и благосъстоянието в образованието. Културното

³⁶ Съобщение относно „Европейски план за борба с рака“ (COM(2021) 44 final).

³⁷ Съобщение относно „Фармацевтична стратегия за Европа“ (COM (2020) 761 final).

³⁸ Европейска рамка за действие за психично здраве и благоденствие, Съвместен план за действие за психично здраве и благоденствие (2013—2016 г.).

³⁹ Резолюция на Съвета относно стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението с оглед на европейското пространство за образование и отвъд него (2021—2030 г.) (2021/C 66/01).

участие, прекарването на време сред природата и физическите упражнения могат да окажат положително въздействие върху психичното здраве на децата⁴⁰ чрез изграждане на самоуважение, самооценка, увереност и самочувствие.

Децата мигранти често страдат от проблеми на психичното здраве поради ситуации, преживени в държавата на произход, по миграционния маршрут, от несигурност или унижително отношение в държавата на пристигане. Текущата работа на Мрежата за подкрепа на уязвими лица („VEN“) на Европейската служба за подкрепа в областта на убежището (EASO) се съсредоточава, наред с другото, върху психичното здраве на лицата, търсещи убежище. Когато става въпрос за психичното и физическото здраве, някои други групи деца, като например децата с увреждания и децата, които са ЛГБТИК, могат да имат специфични нужди, на които трябва да се обърне внимание по подходящ начин.

Здравословното хранене, заедно с редовната физическа активност, е жизненоважно за пълноценното физическо и психическо развитие на децата. Дори днес в ЕС има деца, които страдат от глад, по-специално деца от ромски произход и пътуващи деца⁴¹, което ги прави по-податливи на болести и спира правилното развитие на мозъка им. Бездомните деца и децата мигранти, пребиваващи в пренаселени или неотговарящи на стандартите приемни центрове, също са изправени пред подобни проблеми.

От друга страна, през последните 30 до 40 години повишената достъпност на приемливи цени на свръхпреработени, нездравословни храни доведе до увеличаване на наднорменото тегло и затлъстяването. Всяко трето дете в ЕС на възраст 6—9 години страда от наднормено тегло или затлъстяване. Това може да увеличи риска от диабет, рак, сърдечносъдови заболявания или преждевременна смърт. Действията на Комисията включват схемата за плодове, зеленчуци и мляко в училищата⁴² и Плана за действие на ЕС във връзка със затлъстяването при децата за периода 2014—2020 г.⁴³, който ще бъде оценен с оглед на последващи действия.

Стратегията „От фермата до трапезата“ на Комисията⁴⁴ призовава секторите на хранително-вкусовата промишленост и търговията на дребно да направят така, че алтернативните здравословни и произведени по устойчив начин храни да стават все по-достъпни и на по-приемливи цени. В този контекст Комисията ще предложи хармонизирано задължително етикетирание за хранителната стойност върху лицевата страна на опаковката, за да бъде улеснен информираният избор на здравословна храна, и ще определи профили на хранителните съставки с цел ограничаване на популяризирането (чрез хранителни или здравни претенции) на храни с високо съдържание на мазнини, захари и сол. Кампанията „Здравословен начин на живот за всички“ (HealthyLifestyle4All) ще насърчава здравословния начин на живот на всички поколения и социални групи, особено на децата.

⁴⁰ [What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? \(Какви са доказателствата за ролята на изкуството за подобряване на здравето и благосъстоянието?\)](#), СЗО, 2019 г.

⁴¹ [Roma and Travellers in six countries \(Ромите и пътуващите в шест държави\)](#), FRA, 2020 г.

⁴² [Схема за предлагане на плодове, зеленчуци и мляко в училищата](#), Европейска комисия.

⁴³ [План за действие на ЕС във връзка със затлъстяването при децата \(2014—2020 г.\)](#), Европейска комисия.

⁴⁴ [Стратегия „От фермата до трапезата“](#) (COM(2020) 381 final).

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- ускоряване на прилагането на Препоръката на Съвета за засилване на сътрудничество в ЕС в борбата срещу болести, предотвратими чрез ваксинация⁴⁵;
- осигуряване на информация и обмен на най-добри практики за справяне с психичното здраве на децата чрез Портала за най-добри практики⁴⁶ и платформата „Здравна политика“;
- преглед на правната уредба за схемата на ЕС за училищата с цел прехвърляне на акцента на схемата върху здравословни и произведени по устойчив начин храни;
- разработване на най-добри практики и доброволен етичен кодекс за намаляване онлайн предлагането на пазара за деца на продукти с високо съдържание на захар, мазнини и сол в рамките на съвместното действие за прилагане на валидирани най-добри практики в областта на храненето.

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да определят децата като приоритетна целева група в своите национални стратегии за психично здраве;
- да изградят мрежи със семействата, училищата, младежта и другите заинтересовани страни и институции, работещи в областта на психичното здраве на децата.

2.3 Създаване на приобщаващо, качествено образование

Всички деца имат право да развиват своите ключови компетенции и таланти, започвайки от ранна детска възраст и през цялото си училищно и професионално образование, както и в неформална учебна среда. **Достъпът до приобщаващо, несегрегирано, качествено образование следва да бъде гарантиран**, наред с другото, **чрез недискриминационно третиране**, независимо от расата и етническия произход, религията или убежденията, уврежданията, националността, статута на пребиваване, пола и сексуалната ориентация.

Образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ) са особено полезни за когнитивното и социалното развитие и развитието на езиковите умения на децата. На равнището на ЕС са изпълнени както критерият от стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“⁴⁷, така и целите от Барселона⁴⁸ относно участието на децата в ОГРДВ, макар между държавите членки да съществуват големи различия.

Процентът на записаните в ОГРДВ деца с увреждания и деца от групи в неравностойно положение, деца от мигрантски произход и деца от ромски произход е много по-нисък, въпреки че те са сред децата, които биха спечелили най-много от участието. Държавите са предприели целенасочени мерки за улесняване на достъпа до ОГРДВ за деца, живеещи в бедност, но все още в малко държави има целенасочени мерки за подкрепа на децата с мигрантски произход или децата от регионални или етнически малцинства⁴⁹. Това е

⁴⁵ [Препоръка на Съвета за засилване на сътрудничеството в борбата срещу болести, предотвратими чрез ваксинация \(2018/C 466/01\)](#).

⁴⁶ [Портал за най-добри практики, обществено здраве](#), Европейска комисия.

⁴⁷ [Европейско политическо сътрудничество \(рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението „Образование и обучение 2020“\)](#), Образование и обучение, Европейска комисия.

⁴⁸ [Цели от Барселона относно осигуряването на детски заведения за малки деца с цел увеличаване на участието на жените на пазара на труда, постигане на равновесие между професионалния и личния живот от работещите родители и постигане на устойчив и приобщаващ растеж в Европа \(„целите от Барселона“\)](#), Европейска комисия, 2018 г.

⁴⁹ [Основни данни за образованието и грижите в ранна детска възраст в Европа — издание 2019 г.](#), Евридика, 2019 г.

особено проблематично за децата с мигрантски произход, за които достъпът до ОГРДВ е особено полезен за развитие на езиковите умения. Комисията ще предложи преразглеждане на целите от Барселона, за да се подкрепи по-нататъшното положително сближаване между държавите членки по отношение на участието в образованието и грижите в ранна детска възраст⁵⁰.

Проектирането на приобщаващо училищно образование означава да се създадат полезни възможности за учене в различни среди. За тази цел Комисията ще представи предложения за подкрепа на онлайн и дистанционно обучение в началното и средното образование, които ще насърчат развитието на по-гъвкаво и по-приобщаващо образование чрез комбинация от различни учебни среди (училищна и дистанционна) и инструменти (цифрови, включително онлайн, и нецифрови), като бъдат взети предвид конкретните проблеми на групите и общностите в неравностойно положение.

Въпреки че напоследък е постигнат напредък, лицата, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението, все още представляват около 10 % от младите хора в ЕС (и над 60 % сред ромските младежи), като само 83 % завършват гимназиален етап на средно образование (едва 28 % сред ромите). От ромските деца в началните училища 44 % посещават сегрегирани начални училища, което ги лишава от шансове за успех в следващите етапи на образованието⁵¹. Децата с увреждания преждевременно напускат училище и все по-малко учащи се с увреждания завършват висше образование (разлика от 14,4 процентни пункта). Съществува постоянна разлика по пол, като момчетата, напускащи преждевременно системата на образованието, са повече отколкото момичетата. Освен това резултатите от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) от 2018 г.⁵² показват, че всеки пети млад европеец все още няма адекватно равнище на умения в областта на четенето, математиката или точните науки. За да помогне за преодоляването на тази тенденция и да подкрепи всички ученици да завършат средното си образование, Комисията ще представи препоръка за отваряне на пътища към успеха в училище, насочени към учениците в неравностойно положение.

Професионалното образование и обучение (ПОО) може да осигури на учениците балансирана комбинация от професионални умения и ключови компетентности, които да им позволят да преуспеят в условията на променящи се пазари на труда и общества, както и да укрепи приобщаването и равните възможности.

Ключови действия от страна на Европейската комисия

- предложение за преразглеждане през 2022 г. на целите от Барселона, за да се подкрепи по-нататъшното възходящо сближаване между държавите членки по отношение на участието в образованието и грижите в ранна детска възраст;
- предложение за препоръка на Съвета относно онлайн обучението и дистанционното обучение в началното и средното образование;
- предложение за нова инициатива „Пътища към успеха в училище“, която ще допринесе също за отделянето на образователните постижения от социалния, икономическия и културния статус;

⁵⁰ Съобщение относно „Стратегия за равенство между половете (2020—2025 г.)“ (COM(2020) 152 final).

⁵¹ Аналитичен документ, придружаващ Стратегическата рамка на ЕС за ромите (SWD(2020) 530 final), Приложение 2 — Изходни параметри за основните показатели на ЕС, Европейска комисия.

⁵² PISA, Резултати за 2018 г. *What School Life Means for Students' Lives (Какво означава училищният живот в живота на учениците)*, ОИСР (Организация за икономическо сътрудничество и развитие). Средна стойност в държавите от ОИСР.

- учредяване на експертна група за създаване на благоприятна учебна среда за групите, изложени на риск от постигане на незадоволителни резултати, и за подкрепа на добруването в училищата;
- подкрепа за държавите членки за изпълнение на препоръката на Съвета от 2020 г. относно ПОО за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост;
- популяризиране на набора от инструменти за приобщаване в образованието и грижите в ранна детска възраст⁵³.

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да работят за постигане на целите, предложени в рамките на Европейското пространство за образование;
- да продължат цялостното изпълнение, в тясно сътрудничество с Европейската комисия, на всички действия в тази област, препоръчани в Плана за действие относно интеграцията и приобщаването за периода 2021—2024 г.⁵⁴ в областта на образованието и обучението.

3. Борба с насилието над деца и гарантиране на закрилата на детето: ЕС, който помага на децата да растат без насилие

„Фактът, че живеем в институция, не говори абсолютно нищо за нас, освен че вече сме преживели нещо в живота си.“ (Дете, Словения).

„Иска ми се в моето семейство да имаше по-малко битки и напрежение.“ (Дете, Гърция).

Насилието над деца във всичките му възможни форми е широко разпространено. Децата могат да бъдат жертви, свидетели, както и извършители на насилие — като се започне от собствените им домове, в училище, по време на дейности през свободното време и развлекателни дейности, в правосъдната система, офлайн, както и онлайн.

Счита се, че всяка година половината от всички деца по света страдат от някаква форма на насилие. Близко три четвърти от децата по света на възраст между 2 и 4 години редовно търпят физическо наказание и/или психологическо насилие от страна на родители и полагащи грижи лица⁵⁵. В Европа 1 от 5 деца ще стане жертва на някаква форма на сексуално насилие⁵⁶, а децата представляват почти една четвърт от жертвите на трафика на хора в ЕС — като по-голямата част са момичета, които са жертва на трафик на хора с цел сексуална експлоатация⁵⁷. Повече от 200 милиона жени и момичета по света са преживели генитално осакатяване⁵⁸, включително над 600 000 в ЕС⁵⁹. 62 % от интерсексуалните лица,⁶⁰ претърпели операция, казват, че нито те, нито

⁵³ [Набор от инструменти за приобщаване в образованието и грижите в ранна детска възраст](#), Европейска комисия, 2020 г.

⁵⁴ [План за действие относно интеграцията и приобщаването за периода 2021—2027 г.](#) (COM(2020) 758 final).

⁵⁵ [Доклад относно глобалното състояние на предотвратяването на насилието над деца](#), УНИЦЕФ/СЗО, 2020 г.

⁵⁶ [Кампания „Едно от пет“](#), Съвет на Европа.

⁵⁷ [Трети доклад относно напредъка в борбата с трафика на хора \(2020 г.\) съгласно изискванията в член 20 от Директива 2011/36/ЕС относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него](#) (COM(2020) 661 final — SWD(2020) 226 final).

⁵⁸ [Female Genital mutilation/cutting: a global concern \(Генитално осакатяване/обрязване на жени: проблем от световен мащаб\)](#), УНИЦЕФ, 2016 г.

⁵⁹ [Генитално осакатяване на жени в Европа](#), End FGM („Да сложим край на гениталното осакатяване на жени“).

⁶⁰ Интерсексуални лица: лица родени с полови характеристики, които не се вписват в обичайното определение за мъж или жена, [Стратегия за равнопоставеност на ЛГБТИК](#).

родителите им са дали напълно информирано съгласие преди медицинското лечение или намесата за промяна на техните полови характеристики⁶¹.

Пандемията от COVID-19 доведе до увеличаване на някои форми на насилие, като например домашното насилие, като същевременно механизмите за подаване на жалби и докладване е необходимо да бъдат адаптирани към новите обстоятелства. Трябва да се подобрят капацитетът и достъпът до горещите телефонни линии в помощ на децата (116 111), както и горещите телефонни линии за изчезнали деца (116 000).

Излагането на насилие сериозно засяга физическото, психологическото и емоционалното развитие на детето. Това може да повлияе на способността на децата да посещават училище, да взаимодействат социално и да успяват в живота. Възможно е да доведе до проблеми, свързани с психичното здраве, хронични заболявания, склонност към самонараняване, дори самоубийство. Децата в уязвимо положение могат да бъдат особено силно засегнати.

Насилието в училище и сред съученици е често срещано явление. Според резултатите от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) от 2018 г. 23 % от учениците съобщават, че са били подложени на тормоз в училище (физически, словесен или релационен тормоз) най-малко няколко пъти месечно. При неотдавнашно проучване относно ЛГБТИ, проведено от Агенцията за основните права, беше установено, че 51 % от анкетираните на възраст 15—17 години съобщават за тормоз в училище.

През 2019 г. 12 % от международните мигранти в световен мащаб (или 33 милиона) са били деца. Децата мигранти, включително децата бежанци, много често са изложени на рискове от малтретиране и са подложени на крайни форми на насилие — войни, ожесточени конфликти, експлоатация, трафик на хора, физическо, психологическо и сексуално насилие — преди и/или пристигането им на територията на ЕС⁶². Децата могат да изчезнат или да бъдат отделени от своите семейства. Рисковете се увеличават, когато децата пътуват непридружени или са принудени да използват претоварени средства заедно с възрастни, които не познават. Особената уязвимост на децата в контекста на миграцията или поради техния мигрантски произход изисква да им бъде предоставена допълнителна и целенасочена защита и подкрепа. Това важи и за децата извън ЕС, като тези почти 30 000 деца, включително деца на чуждестранни бойци, за които се смята, че живеят в лагера „Ал Хол“ в Сирия, страдащи от причинени от конфликтите травми и изключително тежки условия на живот⁶³.

Комисията ще обърне внимание на държавите членки и ще ги подкрепи в борбата с насилието над всички деца, включително насилието, основано на пола. Като част от тази дейност Комисията ще продължи да подкрепя държавите членки и да наблюдава изпълнението на действията, определени в съобщението от 2017 г. относно закрилата на децата мигранти⁶⁴.

Комисията също така ще работи с всички заинтересовани страни за повишаване на осведомеността относно всички форми на насилие, за да осигури ефективна съобразена с децата превенция, закрила и подкрепа за деца, жертви и свидетели на насилие.

⁶¹ [Дълъг път за постигане на равнопоставеност на ЛГБТИ \(лесбийките, гейовете и бисексуалните, транссексуалните и интерсексуалните\)](#), FRA, 2020 г.

⁶² [Съобщение относно закрилата на децата мигранти](#) (COM(2017) 211 final).

⁶³ [Protect the rights of children of foreign fighters stranded in Syria and Iraq \(Закрила на правата на децата на чуждестранни бойци, оставени да се справят сами в Сирия и Ирак\)](#), УНИЦЕФ, 2019 г.

⁶⁴ [Съобщение относно „Закрилата на децата мигранти“, цитирано по-горе.](#)

Програмата „Гражданство, равенство, права и ценности“ (CERV)⁶⁵ ще продължи да финансира проекти за закрила на детето.

Комисията ще търси решения за справяне с липсата на съпоставими, дезагрегирани по възрастов и полов признак данни относно насилието над деца на национално равнище и на равнището на ЕС и ще използва експертния опит на Агенцията за основните права, когато е целесъобразно.

Настоящата стратегия ще допълни и ще засили, когато е необходимо, действията, предвидени в новата стратегия на ЕС за борба с трафика на хора, както и стратегията на ЕС за по-ефективна борба срещу сексуалното насилие над деца⁶⁶. Като част от тази дейност Комисията проучва също и създаването на европейски център за предотвратяване и противодействие на сексуалното насилие над деца, който да работи с дружествата и правоприлагащите органи, да идентифицира жертвите и да изправя пред съд нарушителите.

Насърчаването на интегрирани системи за закрила на децата е пряко свързано с превенцията и защитата срещу насилие. За да закрилят и подкрепят децата и техните висши интереси, всички съответни органи и служби трябва да работят заедно, поставяйки детето в центъра.. Комисията допълнително ще подкрепи създаването на детски къщи (*Barnahus*)⁶⁷ в ЕС. Специално внимание следва да бъде обърнато на превантивните мерки, включително мерките за подкрепа на семействата.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- представяне на законодателно предложение за борба с насилието над жени, основано на пола, и домашното насилие, като същевременно се подкрепя завършването на процеса по присъединяване на ЕС към Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието;
- представяне на препоръка относно предотвратяването на вредни практики срещу жените и момичетата, включително гениталното осакатяване на жени;
- представяне на инициатива, насочена към подкрепа за развитието и укрепването на интегрирани системи за закрила на детето, която ще насърчи всички съответни органи и служби да работят по-добре заедно в системата, която поставя детето в центъра;
- подкрепа за обмен на добри практики за прекратяване на хирургическа намеса, която не е от жизнена необходимост, и медицинска интервенция спрямо интерсексуални бебета и подрастващи, за да се впишат в обичайното определение за мъж или жена, без да е дадено тяхно лично или на техните родители напълно информирано съгласие (генитално осакатяване на интерсексуални лица).

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да повишат осведомеността и да инвестират в изграждането на капацитет и мерки за: i) по-ефективна превенция на насилието, ii) защита на жертвите и свидетелите, включително с необходимите гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми;

⁶⁵ Програма „Гражданство, равенство, права и ценности“ (2021—2027 г.), Европейски съюз.

⁶⁶ [Стратегия на ЕС за по-ефективна борба със сексуалното насилие над деца](#) (COM(2020) 607).

⁶⁷ „Барнахус“ (*Barnahus*).

- да осигурят адекватна подкрепа за деца със специфични уязвимости, които страдат от насилие, както и за борба с насилието в училищата;
- да приемат законодателство, ако такова все още не е налице, за забрана на телесното наказание при всякакви обстоятелства, и да работят за неговото премахване;
- да подобрят функционирането на системите за закрила на децата на национално равнище, по-специално:
- ✓ да създадат и подобрят гореща телефонна линия в помощ на децата (116 111) и гореща телефонна линия за изчезнали деца (116 000)⁶⁸ (когато такива все още не са налице), включително чрез финансиране и изграждане на капацитет;
- ✓ да насърчат националните стратегии и програми за ускоряване на деинституционализацията и прехода към качествени услуги за грижи в семейството и общността, включително с подходящ акцент върху подготовката на децата да напуснат специализираните институции, включително за непридружените деца мигранти.

4. Правосъдие, съобразено с интересите на детето: ЕС, в който правосъдната система отстоява правата и нуждите на децата

„[Правосъдие, съобразено с интересите на детето, е...] Дете, заобиколено от система, в която то е защитено/изслушвано/в безопасност“. (Момиче, 17 години, Румъния).

Децата могат да бъдат жертви, свидетели, заподозрени или обвиняеми за извършване на престъпление, или да бъдат страна в съдебното производство — в граждански, наказателни или административни производства. Във всички случаи **децата следва да се чувстват удобно и в безопасност да участват ефективно и да бъдат изслушани. Съдебното производство** трябва да бъде съобразено с възрастта и нуждите на децата, трябва да се зачитат всички техни права⁶⁹, като висшият интерес на детето бъде от първостепенно значение. Въпреки че досега действията на ЕС в тази област са значителни и в рамката на Съвета на Европа са определени съответните стандарти⁷⁰, националните правосъдни системи трябва да бъдат по-добре подготвени, за да отговорят на нуждите и правата на децата. Понякога специалистите не са обучени да общуват с децата по начин, съобразен с тяхната възраст, включително когато съобщават резултата от производството, и да зачитат висшия интерес на детето. Правото на детето да бъде изслушано невиннаги се спазва, а механизмите за избягване на многобройните изслушвания на деца или събиране на доказателства невиннаги са налице⁷¹.

Децата се сблъскват с трудности при достъпа до правосъдие и при получаването на ефективни средствата за правна защита от нарушения на техните права, включително на европейско и международно равнище. Децата в уязвимо положение често са изложени на множество и взаимно пресичащи се форми на дискриминация. Децата с увреждания изпитват затруднения поради намалената достъпност на правосъдните системи и съдебните производства, както и поради липсата на достъпна информация относно правата и средствата за правна защита. Следва да се подобри събирането на

⁶⁸ Решение на Комисията за резервиране на националния номерационен обхват, започващ със 116 за хармонизирани номера при хармонизираните услуги със социална значимост, (2007/116/ЕО), с последващите му изменения, и Директива за установяване на Европейски кодекс за електронни съобщения (2018/1972/ЕС), член 96 — Горещи телефонни линии за изчезнали деца и за помощ на деца.

⁶⁹ Доклади по проекта „Децата и правосъдието“, FRA.

⁷⁰ Насоки за правосъдие, съобразено с интересите на детето, Съвет на Европа.

⁷¹ Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието, правосъдие, съобразено с интересите на детето.

данни за деца, участващи в съдебни производства, включително в контекста на специализираните съдилища.

Пандемията от COVID-19 увеличи предизвикателствата, свързани с децата и правосъдието. Някои съдебни производства са спрени или бяха забавени; беше засегнато правото на посещение на членове на семейството в затвора.

Децата влизат в контакт със системата за гражданско правосъдие след раздялата или развода на своите родители; или когато ги осиновяват, или настаняват в специализирана институция. Материалното семейно право е от компетентността на държавите членки. При трансграничните случаи от ключово значение за защита правата на децата и гарантирането на техния достъп до правосъдие са Регламент „Брюксел IIa“ (неговият преработен текст от 2019 г.) или Регламентът за издръжката, както и по-тясното съдебно сътрудничество. При всяко решение за настаняване на дете в специализирана институция следва да бъде гарантирано спазването на правата на детето⁷², като същевременно ненужното разделение на семейството следва да се предотвратява. Когато съдилищата или националните органи са запознати с тясната връзка на детето с друга държава членка, подходящите мерки за гарантиране на тези права следва да се разгледат на възможно най-ранен етап.

През 2022 г. Комисията ще актуализира Практическият наръчник за прилагането на Регламент „Брюксел IIa“ (преработен текст). При трансгранични ситуации възникват специфични предизвикателства, включително за семействата с разведени или разделени родители, както и семействата на дъгата.

През 2020 г. една трета от общия брой молби за убежище са били подадени от деца⁷³. Принципът на висшия интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение във всички действия или решения, отнасящи се до деца мигранти. Въпреки постигнатия до момента напредък, включително в изпълнението на Съобщението от 2017 г. относно закрилата на децата мигранти, децата все още не винаги получават съобразена с тяхната възраст информация за производството, нито ефективни насоки и подкрепа по време на процедурата за убежище или процедурата за връщане. В Пакта за миграцията и убежището се подчертава необходимостта както от прилагане, така и от засилване на гаранциите и стандартите за закрила на деца мигранти съгласно правото на ЕС. След като бъдат приети, новите правила ще ускорят назначаването на представители на непридружените деца и ще осигурят ресурсите за подкрепа на техните специфични нужди, включително прехода им към зрелост и независим живот. На децата винаги ще бъдат предлагани подходящо настаняване и помощ, включително правна помощ, в целия ход на процедурите. Новите правила също така ще засилят солидарността между държавите членки за пълно гарантиране на закрилата на непридружени деца.

Дори днес в Европа има деца, които са без гражданство, било по рождение или често поради миграция. Липсата на гражданство затруднява достъпа до някои от основните услуги като здравеопазване и образование и може да доведе до ситуация на насилие и експлоатация.

По отношение на **децата жертви на престъпления** често е налице недостатъчно подаване на сигнали поради възрастта на жертвите, липсата на осведоменост за техните права, както и липсата на достъпни услуги за подаване на сигнали и подкрепа, съобразени с възрастта и пола. Както се посочва в Стратегията на ЕС за правата на жертвите⁷⁴, при

⁷² Това включва зачитане на правото на децата да поддържат контакти, когато е уместно, с родителите или с други роднини, в съответствие с член 9 от КОНПД.

⁷³ Убежище и кандидати за убежище за първи път по гражданство, [[migr_asyappctza](#)], Евростат, 2020 г.

⁷⁴ [Стратегия на ЕС за правата на жертвите \(2020—2025 г.\)](#) (COM(2020) 258 final).

идентифицирането на жертвите на определени престъпления, като например трафик на хора или сексуално насилие, възникват специфични предизвикателства.

В световното проучване на ООН относно задържаните деца от 2019 г.⁷⁵ беше подчертано, че все още твърде много деца са задържани, тъй като са в конфликт със закона или са свързани с процедури за миграция и убежище. Националните органи, включително в държавите — членки на ЕС, трябва да осигурят и увеличат използването на **жизнеспособни и ефективни мерки, невключващи лишаване от свобода**, в съответствие с достиженията на правото на Съюза, и да гарантират, че задържането се използва само като крайна мярка и за най-краткия подходящ срок. Когато родителите са лишени от свобода следва също така да се насърчават политики и практики, зачитащи правото на техните деца. Пълното и правилно изпълнение и прилагане на практика на Директивата за процесуалните гаранции⁷⁶ ще гарантира по-добра защита на децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- предложение през 2022 г. за хоризонтална законодателна инициатива с цел подкрепа на взаимното признаване на родителския статут между различните държави членки;
- принос за обучението на специалисти в областта на правосъдието относно правата на детето и правосъдието, съобразено с интересите на детето, в съответствие с Европейската стратегия за съдебно обучение за периода 2021—2024 г.⁷⁷, чрез Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN)⁷⁸, програмата „Правосъдие“ и програмата „Граждани, равенство, права и ценности“, както и Европейската платформа за съдебно обучение на Европейския портал за електронно правосъдие⁷⁹;
- засилване на прилагането на Насоките от 2010 г. за правосъдие, съобразено с интересите на детето, заедно със Съвета на Европа;
- осигуряване на целенасочена финансова подкрепа за транснационални и иновативни проекти за защита на деца мигранти по линия на новия фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ)⁸⁰;
- подкрепа за държавите членки в разработването на ефективни и жизнеспособни алтернативи на задържането на деца в рамките на процедури за миграция.

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да подкрепят доставчиците на услуги за съдебно обучение и всички съответни професионални организации в своите дейности да обърнат внимание на правата на детето и на достъпното правосъдие, съобразено с интересите на детето. За тази цел да заделят необходимите ресурси за посочените по-горе дейности за изграждане на капацитет и да се възползват от подкрепата на Агенцията за основните права за укрепване на капацитета по теми като правосъдие, съобразено с интересите на детето, и деца мигранти;

⁷⁵ [Световно проучване на ООН относно задържаните деца](#), Manfred Nowak, 2019 г.

⁷⁶ [Директива относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство](#) (2016/800/ЕС).

⁷⁷ [Европейска стратегия за съдебно обучение за периода 2021—2024 г.](#) (COM(2020) 713 final).

⁷⁸ [Европейска мрежа за съдебно обучение](#).

⁷⁹ [Европейски портал за електронно правосъдие](#), Европейска платформа за съдебно обучение.

⁸⁰ Предстои да бъде приет към края на юни/началото на юли 2021 г.

- да разработят сериозни алтернативи на съдебни действия: от алтернативи на задържането до използването на възстановителното правосъдие и медиацията в контекста на гражданското правосъдие;
- да прилагат препоръката на Съвета на Европа относно децата с родители-затворници⁸¹;
- да укрепят системите за настойничество за всички непридружени деца, включително чрез участие в дейностите на Европейската мрежа в областта на настойничеството⁸²;
- да насърчат и осигурят всеобщ, свободен и незабавен достъп до регистриране и удостоверяване на ражданията за всички деца. Освен това да увеличат капацитета на длъжностните лица на първа линия, за да се отговори на липсата на гражданство и на проблемите, свързани с гражданството, в контекста на миграцията;
- да засилят сътрудничеството по дела с трансгранично значение, за да се гарантира изцяло спазването на правата на детето.

5. Цифрово и информационно общество: ЕС, в който децата могат безопасно да се ориентират в цифровата среда и да се възползват от нейните възможности

„Нямах компютър, интернет не беше стигнал до моето село и нямах никакви данни. [...] Не можех да се свържа през последните 3 месеца и трябваше да повтора учебната година.” (Момиче, 15 години, Испания).

С развитието на цифровата среда и използването на нови технологии се откриха много възможности. Децата играят, творят, учат, взаимодействат и изразяват себе си в онлайн и свързана среда от най-ранна възраст. Цифровите технологии позволяват на децата да бъдат част от световните движения и да изпълняват ролята на активни граждани. Като част от „цифровото поколение“ те са в по-добра позиция да се развиват успешно във все по-цифровизираното и свързано образование и бъдещите системи на пазара на труда. Използването на цифрови инструменти, ако такива са достъпни, може да помогне на децата с увреждания при учене, свързване, общуване и участие в развлекателни дейности онлайн.

Онлайн присъствието на децата обаче увеличава излагането им на вредно или незаконно съдържание, като например материали, показващи сексуално насилие или експлоатация на деца, порнография и съдържание за възрастни, „секстинг“ (обмен на съобщения със сексуално съдържание), онлайн слово на омразата или невярна информация и дезинформация, поради липсата на ефективни системи за родителски контрол/проверка на възрастта. Излагането онлайн крие и рискове от вредни и незаконни контакти, като например онлайн сприяеляване с цел сексуална злоупотреба и сексуални реклами, кибертормоз или онлайн злоупотреби и тормоз. През последната година почти една трета от момичетата и 20 % от момчетата са били изложени на смущаващо съдържание веднъж месечно; при това децата от малцинствата се сблъскват по-често с обезпокоителни събития онлайн⁸³. Сред ЛГБТИ респондентите на възраст 15—17 години 15 % са били подложени на кибертормоз поради своята сексуална ориентация⁸⁴. Все повече трафиканти използват интернет платформи за набиране и експлоатация на жертви, като децата са особено уязвима целева група⁸⁵.

⁸¹ [Препоръка относно децата с родители-затворници](#), Съвет на Европа (CM/Rec(2018) 5).

⁸² [Европейска мрежа в областта на настойничеството](#).

⁸³ „Нашата Европа. Нашите права. Нашето бъдеще.“, цитирано по-горе.

⁸⁴ [Дълъг път за постигане на равнопоставеност на ЛГБТИ](#), FRA, 2020 г.

⁸⁵ [Трети доклад относно напредъка в борбата с трафика на хора](#) (COM(2020) 661 final и SWD(2020) 226 final); [Предизвикателствата в борбата с трафика на хора в цифровата епоха](#), Европол, 2020 г.

В контекста на Стратегията на ЕС за по-ефективна борба със сексуалното насилие над деца⁸⁶ Комисията представи временно предложение, с което да се позволи на дружествата в областта на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) да продължат доброволно да докладват на органите, доколкото такива практики са законни, за сексуално насилие над деца и призовава съзаконодателите бързо да постигнат съгласие по приемането му. В по-дългосрочен план Комисията ще представи законодателно предложение за ефективно справяне със сексуалното насилие над деца онлайн.

Прекомерното излагане на екрани и онлайн дейности е повод за безпокойство за здравето на децата, психическото им благосъстояние, то води до повишен стрес, дефицит на вниманието, проблеми със зрението и липса на физическа активност и спорт.

Пандемията от COVID-19 значително увеличи времето, което децата прекарват онлайн, тъй като училището, културният и социалният живот преминаха в онлайн режим. Това доведе до повишаване на онлайн рисковете и разширяване на цифровите неравенства. Всяко едно от 10 деца е съобщило за липса на онлайн дейности и редки контакти с учителите по време на случаите на локдаун през пролетта⁸⁷. Достъпът до интернет продължава да бъде предизвикателство за значителен брой деца в ЕС: той е с 20 % по-висок в домакинствата с високи доходи, но значително по-нисък в селските райони⁸⁸. В неотдавнашното си съобщение относно „Цифровото десетилетие на Европа“ Комисията обяви амбициозни цели за свързаност на всички домакинства в Европа⁸⁹.

ЕС е разработил правни инструменти и политически инициативи с цел защита на правата на децата в цифровата среда⁹⁰. Когато е необходимо, те следва да бъдат адаптирани и актуализирани, тъй като се появяват нови заплахи или разработките и технологиите се променят. Преработената Директива за аудиовизуалните медийни услуги засили защита на децата от вредно съдържание и неподходящи търговски съобщения. В наскоро приетия Законодателен акт за цифровите услуги⁹¹ се предлагат задължения за дължима грижа за доставчиците на услуги с цел гарантиране на безопасността на потребителите онлайн, включително на децата. Кодексът за поведение във връзка с дезинформацията⁹² ще установи режим на съвместно регулиране, пригоден за справяне с рисковете, свързани с разпространението на дезинформация. В новия План за действие в областта на цифровото образование

⁸⁶ [Стратегия на ЕС за по-ефективна борба със сексуалното насилие над деца](#), цитирана по-горе.

⁸⁷ [How families handled emergency remote schooling during the COVID-19 lockdown in spring 2020 \(По какъв начин семействата са се справили с дистанционното обучение във връзка с извънредната ситуация по време на случаите на локдаун поради COVID-19 през пролетта на 2020 г.\)](#), 2020 г., JRC.

⁸⁸ Евростат. Проучване за използването на ИКТ в домакинствата и от физическите лица [[isoc_i, ci_in_h](#)], 2019 г.

⁸⁹ [Съобщение на Комисията относно „Цифров компас до 2030 г.: европейският път към цифровото десетилетие“](#) (COM(2021) 118 final).

⁹⁰ [Директива относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография](#) (2011/93/ЕС); [Рамково решение относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия](#) (2008/913/ПВР); [Директива за аудиовизуалните медийни услуги](#) (2018/1808/ЕС); [Регламент относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни](#) (2016/679/ЕС); [Директива относно нелоялните търговски практики](#) (2005/29/ЕО); [Съобщение относно борбата с дезинформацията, разпространявана онлайн: европейски подход](#) (COM(2018) 236); [Европейска стратегия за по-добър интернет за децата](#) (COM(2012) 196).

⁹¹ [Предложение за регламент на Комисията относно единния пазар на цифрови услуги \(Законодателен акт за цифровите услуги\)](#) (COM(2020) 825 final).

⁹² Кодексът за поведение във връзка с дезинформацията включва набор от ангажименти, които големите онлайн платформи и търговски организации, представляващи рекламната индустрия и рекламоделите, са подписали с цел ограничаване на въздействието на дезинформацията онлайн. От страните, подписали Кодекса, ще бъде поискано да го заздравят, следвайки насоките, които Комисията ще предостави през пролетта на 2021 г.

(2021—2027 г.)⁹³ се насърчава цифровата грамотност с оглед борба с дезинформацията и поставяне на образованието и обучението в центъра на тези усилия. В международен план току-що бяха публикувани насоки за тълкуването на правата на детето в цифровата среда⁹⁴.

Що се отнася до правилата за защита на данните и неприкосновеността на личния живот, децата се застъпват за това дружествата да разработят разбираеми политики за неприкосновеност на личния живот за цифровите услуги и приложения и желаят да участват в проектирането и разработването на новите цифрови продукти, които ще използват. Комисията е готова да подкрепи тези усилия, по-специално чрез инициативите „Младежта обещава по-добър интернет“⁹⁵ и „Младежта призовава към действия“⁹⁶.

Чрез програма „Цифрова Европа“ Комисията ще продължи да предоставя подкрепа на центровете за по-безопасен интернет и на платформата за по-добър интернет за децата⁹⁷ с цел повишаване на осведомеността и изграждане на капацитет в областта на кибертормоза, разпознаването на невярната информация и дезинформацията, както и за насърчаване на здравословно и отговорно поведение онлайн. Предстоящата инициатива „Пътища към успеха в училище“⁹⁸ ще насърчава превенцията на кибертормоза. Чрез програма „Еразъм+“⁹⁹ ще бъдат финансирани инициативи за подкрепа на придобиването на цифрови умения от всички деца.

Изкуственият интелект (ИИ) има и ще има голямо въздействие върху децата и техните права¹⁰⁰, например в областта на образованието, свободното време и предоставянето на здравно обслужване. Той обаче може да доведе и до някои рискове, свързани с неприкосновеността на личния живот, безопасността и сигурността. Предстоящото предложение на Комисията относно хоризонтална правна рамка за ИИ ще идентифицира използването на високорисковите системи с ИИ, които представляват значителен риск за основните права, включително за правата на децата.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- приемане през 2022 г. на актуализирана стратегия за по-добър интернет за децата;
- създаване и улесняване на водения от децата процес, насочен към разработването на набор от принципи, които да бъдат насърчавани и спазвани от сектора¹⁰¹;
- насърчаване на развитието и използването на достъпни ИКТ и помощни технологии за деца с увреждания, като разпознаване на реч, субтитриране и други¹⁰², включително на конференции и събития на Комисията;
- гарантиране на пълното прилагане на Европейския акт за достъпността¹⁰³;

⁹³ [План за действие в областта на цифровото образование за 2021—2027 г.](#) (COM(2020) 624).

⁹⁴ [Общ коментар № 25 \(2021\) относно правата на децата във връзка с цифровата среда](#), Комитет на ООН за правата на детето.

⁹⁵ [Младежта обещава по-добър интернет](#).

⁹⁶ [Младежта призовава към действия](#).

⁹⁷ [По-добър интернет за децата](#).

⁹⁸ Обявено в [Съобщението относно постигането на европейското пространство за образование до 2025 г.](#) (COM(2020) 625 final).

⁹⁹ [Програма „Еразъм+“](#).

¹⁰⁰ [Проект на политически насоки относно ИИ за деца](#), УНИЦЕФ, 2020 г.

¹⁰¹ Включване в предстоящото предложение на набор от цифрови принципи, както беше обявено в съобщението „Цифрово десетилетие“.

¹⁰² Хармонизирани европейски стандарти, [Изисквания за достъпност на ИКТ продукти и услуги](#), Европейски институт за стандарти в далекосъобщенията, 2018 г.

¹⁰³ [Директива за изискванията за достъпност на продукти и услуги](#) (2019/882/EC).

- засилване на борбата срещу всички форми на онлайн сексуално насилие над деца, например като предложи необходимото законодателство, включително задължения за съответните доставчици на онлайн услуги за откриване и докладване на известните онлайн материали за сексуално насилие над деца.

Европейската комисия приканва държавите членки:

- да гарантират ефективен равен достъп до цифрови инструменти и високоскоростна интернет връзка, цифрова грамотност, достъпни онлайн учебни материали и образователни инструменти и т.н. за всички деца;
- да подкрепят чрез Рамката за цифрова компетентност на гражданите развитието на базисни умения в областта на цифровите технологии при децата¹⁰⁴;
- да подкрепят действията за медийна грамотност като част от образованието с цел развиване на способността на децата да оценяват критично онлайн съдържанието и да откриват дезинформацията и материалите, включващи малтретиране;
- да подкрепят и насърчават работата на съфинансираните от ЕС центрове за безопасен интернет и да подкрепят телефонните линии в помощ на децата и горещите линии при разработване на онлайн начини за комуникация;
- да насърчават участието на децата и особено на момичета в образованието в сферата на науките, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ) и да премахват свързаните с пола стереотипи в тази област с цел гарантиране на равни възможности на цифровия пазар на труда.

Европейската комисия приканва ИКТ дружествата:

- да гарантират, че правата на децата, включително неприкосновеност на личния живот, защита на личните данни и достъп до съобразено с възрастта съдържание, са включени в цифровите продукти и услуги на етапа на проектирането и по подразбиране, включително за деца с увреждания;
- да осигурят на децата и родителите адекватни инструменти за контрол на прекараното време и поведението им пред екрана и защита от последиците от прекомерно използване и пристрастяване към онлайн продукти;
- да засилят мерките за подпомагане на борбата с вредното съдържание и неподходящите търговски съобщения, като например чрез лесни за използване канали за подаване на сигнали и блокиране или ефективни инструменти за проверка на възрастта;
- да продължат усилията си за откриване, докладване и премахване на незаконно онлайн съдържание от своите платформи и услуги, включително сексуално насилие над деца, доколкото тези практики са законни.

6. Глобалното измерение: ЕС, който подкрепя, защитава и овластява децата в световен мащаб, включително по време на криза и конфликти.

„ЕС разполага със сила, която обединява много страни по света за мир, сътрудничество, равенство между хората, финансира проекти за организации, които работят за защитата на правата на децата“. (Дете, Албания).

„Трябва да се спуснете с въже дълбоко в рудника, да вземете каквото ви е наредено и след това да се върнете обратно на повърхността. Почти се задуших вътре в шахтите поради недостатъчното количество кислород“ (Момче, 11 години, Танзания).

¹⁰⁴ [Рамка за цифрова компетентност 2.0](#), Научен център на ЕС, Европейска комисия.

Ангажиментът на ЕС да насърчава, защитава, прилага и защита правата на детето е ангажираност в световен план. Чрез настоящата стратегия ЕС се стреми също така да засили позицията си на ключов фактор от световно значение в това отношение. ЕС вече играе водеща роля в защитата и подкрепата на децата в световен мащаб, като укрепва достъпа до образование, услуги, здравеопазване, както и в защитата от всички форми на насилие, злоупотреба и пренебрегване, включително в хуманитарен контекст.

Въпреки значителния напредък през последните десетилетия, **твърде много деца по света все още страдат или са изложени на риск от нарушения на правата на човека, хуманитарна криза, криза в областта на околната среда и климата, липса на достъп до образование, недохранване, бедност, неравенства и изключване.** Положението на момичетата е особено трудно; те продължават да бъдат жертви на дискриминация и насилие, основано на пола, включително сключване на брак в детска възраст, както и на ранен и принудителен брак, и на генитално осакатяване още на 4-годишна възраст.

Почти две трети от децата по света живеят в страна, засегната от конфликт. 1 от 6 деца от тях живее в радиус от 50 км от конфликтна зона¹⁰⁵. Това не само застрашава физическото и психичното здраве на децата, но често може да ги лиши от образование¹⁰⁶ и да окаже отрицателно въздействие върху бъдещите възможности в живота, както техните лични, така и тези на общността, от която произхождат.

Децата стават жертви и на набиране и използване във въоръжени конфликти. Тяхното участие в конфликти сериозно засяга физическото, психичното и емоционалното им благосъстояние. Децата войници, както момичета, така и момчета, също така често стават жертви на сексуално насилие, често използвано като оръжие за водене на война.

Приблизително 5,2 милиона деца¹⁰⁷ под 5-годишна възраст умират всяка година, най-вече по предотвратими и лечими причини, много от които се дължат на бедността, социалното изключване, дискриминацията, нормите по отношение на половете и пренебрегването на основни човешки права. Пандемията от COVID-19 и изменението на климата допълнително изостриха съществуващите форми на дискриминация срещу деца, както и излагането на деца и семейства по света на уязвими ситуации. В разгара на пандемията около 1,6 милиарда деца в световен мащаб бяха извън училище¹⁰⁸.

Действията на ЕС, свързани с външното измерение, ще бъдат в съответствие с ангажиментите, определени в рамките на Плана за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2020—2024 г.¹⁰⁹, те ще бъдат подкрепени от целенасочените действия, включени в други инициативи в тази област, като Насоките за утвърждаването и защитата на правата на детето¹¹⁰, Насоките за децата и въоръжените конфликти¹¹¹, Плана на ЕС за действие относно половете във външната дейност (2021—2025 г.)¹¹² и Инструментариума в областта на правата на детето¹¹³.

¹⁰⁵ [Децата, засегнати от въоръжени конфликти, 1990—2019 г.](#), Институт за изследване на мира, Осло, Тенденции във връзка с конфликтите (Conflict trends), 2020 г.

¹⁰⁶ [Мрежа между агенциите на ООН за образование в извънредни ситуации](#), 2020 г.

¹⁰⁷ [Children: improving survival and well-being \(Децата: подобряване на оцеляването и благоденствието\)](#), Световна здравна организация, 2019 г.

¹⁰⁸ [Обзор на политиката: Образованието по време на COVID-19 и след това \(Education during COVID-19 and beyond\)](#), Организация на обединените нации, август 2020 г.

¹⁰⁹ Съвместно съобщение относно [План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2020—2024 г.](#) (JOIN(2020) 5 final).

¹¹⁰ [Насоки за утвърждаването и защитата на правата на детето](#), 2017 г.

¹¹¹ [Насоки на ЕС за децата и въоръжените конфликти](#), 2008 г.

¹¹² [План за действие на ЕС относно равенството между половете — амбициозна програма за равенство между половете и за овластяване на жените във външните дейности на ЕС \(2021—2025 г.\)](#).

¹¹³ [Инструментариум в областта на правата на детето за интегрирането на въпросите за правата на детето в сътрудничеството за развитие](#).

Във всякакъв контекст ЕС ще продължи да допринася за осигуряване на качествено, безопасно и приобщаващо образование, социална защита, здравни услуги, хранене, чиста питейна вода, жилищно настаняване, чист въздух на закрито и адекватни санитарно-хигиенни условия. По-специално **политиките на ЕС за развитие** i) ще подобрят всеобщото здравно осигуряване с цел да се гарантират основни услуги в областта на здравето на майките, новородените, децата и юношите, включително психичното здраве и психосоциалната подкрепа; ii) ще призовават за продоволствени системи за осигуряване на питателно, безопасно и устойчиво хранене на достъпни цени, което отговаря на потребностите и правата на децата, и iii) ще инвестират допълнително в развитието на качествени, достъпни образователни системи, включително в образованието в ранна детска възраст, началното образование, прогимназиалния и гимназиалния етап на средното образование. Освен това финансовото подпомагане ще гарантира достъпа до устойчива и на достъпни цени свързаност с интернет за всички училища, както и за включване на цифровите умения в училищните програми и обучението на учителите.

При **хуманитарни кризи** ЕС ще продължи да подкрепя децата, като същевременно в съответствие с хуманитарните принципи ще прилага подход, основан на нуждите, както и ще гарантира, че помощта е съобразена с пола и възрастта. ЕС ще продължи да акцентира върху защитата на децата, справянето с всякакъв вид насилие над деца, както и осигуряването на психично здраве и психосоциална подкрепа. Освен това непрекъснатият достъп до безопасно, качествено и приобщаващо образование е от голямо значение с цел да се осигурят основни умения на децата и младите хора, да се предложат защита и усещане за нормалност, както и за приноса към мира и като средство за реинтеграция и устойчивост.

Общо 152 милиона деца (9,6 % от всички деца по света) са жертви на **детски труд**, като 73 милиона от тях извършват опасен труд, който е вероятно да увреди тяхното здраве, безопасност и развитие.¹¹⁴ В политическите насоки на Комисията беше обявен подход на нулева толерантност към **детския труд**, с което се допринася към глобалните усилия в рамките на обявената от ООН 2021-ва година за Международна година за премахване на детския труд¹¹⁵. Планът за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията¹¹⁶ включва също и действия за значително намаляване на разпространението на детския труд по света в съответствие с крайния срок 2025 г., обявен от ООН за пълното премахване на детския труд в световен мащаб. Това ще включва подкрепа за безплатно и леснодостъпно задължително образование за деца до достигане на минималната възраст за работа, както и разширяване на програмите за социално подпомагане, за да се помогне на семействата да преодолеят бедността.

Търговските и инвестиционните споразумения на ЕС, както и Общата система за преференции (ОСП), също са изиграли важна роля за насърчаване на зачитането на основните права на човека и трудовите права, както е отразено в основополагащите конвенции на ООН и на Международната организация на труда (МОТ). Специален приоритет ще бъде отдаден на изпълнението на тези ангажименти, включително на борбата срещу детския труд. ЕС ще настоява пред трети държави редовно да актуализират националните списъци на опасните трудови дейности, които никога не следва да бъдат възлагани за изпълнение на деца. ЕС също така ще увеличи усилията си с цел гарантиране, че във веригите на доставки на предприятията от ЕС не се използва детски труд, по-специално чрез насърчаване на устойчивото корпоративно управление.

¹¹⁴ [Global estimates of child labour \(„Оценки за детския труд в глобален мащаб“\)](#), Международна организация на труда, 2017 г.

¹¹⁵ [Международна организация на труда](#).

¹¹⁶ [План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2020—2024 г.](#), цитиран по-горе.

В съответствие с Плана за действие относно правата на човека и демокрацията ЕС ще увеличи усилията си с цел гарантиране на **пълноценното участие на децата**; с цел предотвратяване, борба и реагиране на всички форми на насилие над деца, включително насилие, основано на пола; с цел премахване сключването на брак в детска възраст, както и на ранен и принудителен брак, гениталното осакатяване на жени, трафика на деца, контрабандата, просията, (сексуалната) експлоатация и пренебрегването. Ще се засили също работата за предотвратяване и прекратяване на тежките нарушения срещу деца, засегнати от въоръжени конфликти, включително чрез застъпнически дейности, насърчаващи спазването на международното хуманитарно право. Планът за действие също така подкрепя държавите партньори в изграждането и **укрепването на правосъдие, съобразено с интересите на детето, и системи за закрила на детето**, включително за деца мигранти, бежанци и принудително разселени деца и деца от малцинствата, по-специално роми. ЕС ще продължи да подкрепя презаселването в ЕС на деца и други уязвими хора, нуждаещи се от международна закрила. ЕС ще подкрепи действия за справяне с проблема с бездомните деца, както и ще инвестира в развитието на качествени алтернативни грижи и прехода от институционални грижи към качествени грижи в семейството и общността за деца, лишени от родителски грижи, и деца с увреждания.

ЕС ще продължи да включва правата на децата в политическия диалог с държавите партньори, и по-специално в контекста на преговорите за присъединяване и процеса на стабилизиране и асоцииране. Той също така ще насърчава мерките за борба с насилието и дискриминацията, по-специално срещу уязвими деца, включително с подкрепа за организации на гражданското общество. ЕС ще подкрепи мониторинга и събирането на дезагрегирани данни за положението на децата в региона и ще продължи да докладва за това в годишните доклади по държави от пакета за разширяването.

За постигането на тези цели ЕС ще координира използването на всички достъпни разходни програми по линия на многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г., по-специално Инструмента за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество, Инструмента за предприсъединителна помощ III (ИПП III) и Инструмента за хуманитарна помощ.

Той ще насърчава също така действия в многостранни и регионални форуми за правата на човека, кампании за застъпничество и повишаване на осведомеността, както и с гражданското общество, децата и юношите, националните институции по правата на човека, академичните среди, бизнеса и други заинтересовани страни.

Ключови действия от страна на Европейската комисия:

- заделяне за образование на 10 % от общото финансиране по линия на Инструмента за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество за Субсахарска Африка, за Азия и Тихоокеанския басейн, както и за Америка и Карибския басейн;
- продължава разпределянето на 10 % от средствата за хуманитарна помощ за образование при извънредни ситуации и продължителни кризи и насърчаване на признаването на Декларацията за сигурност на училищата;
- работа за превръщане на веригите на доставките на дружествата в ЕС във вериги, в които не се използва детски труд, по-специално чрез законодателна инициатива за устойчиво управление на предприятията;
- насърчаване и предоставяне на техническа помощ за укрепване на системите за инспекция по труда с цел мониторинг и прилагане на трудовото законодателство за детския труд;

- предоставяне на техническа помощ като мрежата „Екип Европа“ на администрациите на държавите партньори чрез нейните програми и механизми, като например SOCIEUX+, Инструмента за техническа помощ и обмен на информация (TAIEX) и програмите за побратимяване;
- изготвяне до 2022 г. на план за действие за младежта с цел насърчаване на овластяването и участието на младежта и децата;
- определяне на координационни звена за младежта и укрепване на капацитета в областта на закрилата на децата в рамките на делегациите на ЕС.

7. Интегриране на перспективата за децата във всички действия на ЕС

За постигане на целите, заложи в стратегията, Комисията ще гарантира, че перспективата за правата на детето е интегрирана във всички политики в тази област, в законодателството и програмите за финансиране¹¹⁷. Това ще бъде част от усилията за създаване на **съобразена с интересите на детето култура при изготвянето на политиката на ЕС** и ще бъде подкрепено чрез осигуряване на обучение и изграждане на капацитет на служителите на ЕС и засилена вътрешна координация чрез екипа на координатора на Комисията по правата на детето. Предстои да бъде разработен контролен списък за интегриране на правата на детето.

За разработването на основани на доказателства политики са необходими надеждни и сравними данни. Комисията ще прикани Агенцията за основните права да продължи да предоставя на държавите членки техническа помощ и методическа подкрепа, наред с другото, по отношение на разработването и изпълнението на мероприятия за събиране на данни. Целта ще бъде също така данните на Евростат и данните, генерирани от другите агенции на ЕС, да бъдат в по-висока степен дезагрегирани по възрастов и полов признак, както и проучванията в конкретни тематични области, обхванати от настоящата стратегия. Това ще бъде осъществено чрез Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ (2021—2027 г.)¹¹⁸.

Стратегията също така ще помогне за интегрирането и координирането на инициативи на национално равнище и сред ключовите заинтересовани страни с цел гарантиране на по-доброто изпълнение на съществуващите европейски и международни правни задължения. За тази цел до края на 2021 г. Комисията ще създаде и **Мрежата на ЕС в областта на правата на детето**. Въз основа на работата на съществуващата неформална експертна група по правата на детето¹¹⁹ Мрежата ще засили диалога и взаимното обучение между ЕС и държавите членки относно правата на децата и ще подкрепи прилагането, мониторинга и оценката на стратегията. Мрежата ще се състои от национални представители и, наред с другото, ще включва в някои от своите дейности международни и неправителствени организации, представители на местни и регионални власти и деца. Комисията ще развие и по-тясно сътрудничество с регионалните и местните власти, както и с други съответни институции, регионални и международни организации, гражданското общество и омбудсманите по въпросите на децата.

Настоящата стратегия следва да се тълкува във връзка със стратегията за подобряване на прилагането на Хартата на основните права в ЕС и европейския план за действие относно демокрацията. Тя допълва целенасочените усилия за постигане на по-осезаеми

¹¹⁷ Вж. приложение 2.

¹¹⁸ [Програма „Хоризонт Европа“](#).

¹¹⁹ [Неформална експертна група по правата на детето](#), Европейска комисия.

права и ценности на ЕС в области като¹²⁰ защитата на децата мигранти, равенството и приобщаването, равенството между половете, борбата с расизма, плурализма, правата, произтичащи от гражданството на ЕС, правата на жертвите, борбата срещу сексуалното насилие над деца, социалните права и приобщаващото образование и обучение¹²¹. Тя също така е в съответствие с приоритетите, заложи в Плана за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията¹²².

7.1 Принос на средствата от ЕС за изпълнението на стратегията

Финансирането от страна на ЕС е от ключово значение за изпълнението на политиките на ЕС в държавите членки. С настоящата стратегия Комисията ще подкрепи държавите членки да използват по най-добрия начин средствата от ЕС в своите инициативи за защита и обезпечаване на упражняването на правата на детето. Тя също така ще насърчи бюджетирането, съобразено с правата на децата, и ще проучи начини за проследяване на изразходването на бюджета на ЕС в тази област, така че средствата да се насочват към най-належащите нужди. Финансирането в областта на правата на детето следва да бъде приоритетно за държавите членки по програмите на ЕС за финансиране, като съответства на определените нужди на национално и регионално равнище. По линия на многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г.

Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) и Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) следва да бъдат подкрепяни инвестициите за развитие на човешки капацитет и инфраструктура, оборудване и достъп до услуги в сферата на образованието, заетостта, жилищното настаняване, социалните и здравните грижи и грижите за деца, както и прехода от институционални грижи към услуги за грижи в семейството и общността.

Държавите членки, в които процентът на децата, изложени на риск от бедност и социално изключване, е по-висок от средния за ЕС (за периода 2017—2019 г.) ще трябва да заделят целево 5 % от Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) за борба с детската бедност, докато другите държави членки ще трябва да заделят подходящи суми. През програмния период 2021—2027 г. държавите членки следва да изпълнят няколко благоприятстващи условия, които биха могли да имат тясна връзка с мерките за гарантиране правата на детето. Това включва политически рамки в областта на намаляването на бедността, приобщаването на ромите и спазването на КПХУ на ООН и на Хартата. Новият ФУМИ ще засили защитата на непридружените деца мигранти чрез признаване и предоставяне на финансова подкрепа и стимули конкретно за техния прием, настаняване и други специални нужди, със ставка на съфинансиране, достигаща до 75 %, която може да бъде увеличена до 90 % за проекти, изпълнявани по специфични действия.

¹²⁰ Съобщение относно „Закрилата на децата мигранти“ (COM(2017) 211 final); Съобщение относно „Стратегия за равенство между половете (2020—2025 г.)“ (COM(2020) 152 final); Съобщение относно стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите (COM(2020) 620 final), както и Препоръка на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите (2021/C 93/01); Съобщение относно „Стратегия за равнопоставеност на ЛГБТИК за 2020—2025 г.“ (COM(2020) 698 final), План за действие относно интеграцията и приобщаването за периода 2021—2027 г. (COM(2020) 758 final), и Стратегия за правата на хората с увреждания; План за действие на ЕС за борба с расизма за периода 2020—2025 г. (COM(2020) 565 final) и предстоящата стратегия за борба с антисемитизма, планирана за 2021 г.; Доклад за гражданството на ЕС за 2020 г. Оправомощаване на гражданите и защита на техните права (COM(2020) 730 final), Стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.) (COM(2020) 258), Стратегия на ЕС за по-ефективна борба със сексуалното насилие над деца (COM(2020) 607).

¹²¹ Препоръка на Комисията „Инвестициите в децата: изход от порочния кръг на неравностойното положение“ (2013/112/ЕС); Европейски съглас на социалните права; План за действие на Европейския съглас на социалните права (COM(2021) 102 final); Предложение за Препоръка на Съвета за създаване на Европейска гаранция за децата (COM(2021) 137); Съобщение относно постигането на европейското пространство за образование до 2025 г. (COM(2020) 625 final); и План за действие в областта на цифровото образование за 2021—2027 г. (COM(2020) 624).

¹²² План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията за периода 2020—2024 г. (JOIN(2020) 5 final).

За реализиране на правата на децата могат да бъдат използвани други средства и програми на ЕС, включително програма „Правосъдие“, програма „Гражданство, равенство, права и ценности“ (CERV), „Еразъм+“, „Хоризонт 2020“, програма „Цифрова Европа“, Механизмът за възстановяване и устойчивост, Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), пакетът за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (REACT-EC) и програма InvestEU. Освен това Инструментът за техническа поддръжка е в състояние, при поискване, да предостави техническа подкрепа на държавите членки за разработване на действия за изграждане на капацитет.

Държавите членки се приканват да осигурят координиран подход на национално, макрорегионално¹²³, регионално и местно равнище при програмирането и прилагането на средствата от ЕС, както и да привлекат местните и регионалните органи, организациите на гражданското общество, включително организациите, работещи със деца и за деца, а също и социалните и икономическите партньори в подготовката, прегледа, изпълнението и мониторинга на програмите за средствата от ЕС в периода 2021—2027 г.

Стратегията е насочена и към преодоляване на неравенствата, засилени от кризата във връзка с COVID-19, която оказва непропорционално въздействие върху уязвимите деца. Като част от тази дейност Комисията ще насърчи държавите членки да използват изцяло предлаганите от инструмента NextGenerationEU възможности за смекчаване на непропорционалното въздействие на кризата и ще помогне на държавите членки за интегриране на правата на децата в разработването и прилагането на реформи чрез Инструмента за техническа поддръжка.

За да се постигне реален напредък по места, настоящата стратегия трябва да бъде придружена от **ангажменти и инвестиции на национално равнище**. Комисията призовава държавите — членки на ЕС, да разработят, където все още не съществуват такива, стабилни и основани на доказателства национални стратегии за правата на детето, като си сътрудничат с всички заинтересовани страни, включително децата; и в синхрон с други национални стратегии и планове в тази област. Тя също така призовава държавите членки да ратифицират всички факултативни протоколи към КОНПД и факултативните протоколи към КПХУ на ООН, както и надлежно да вземат предвид окончателните забележки на Комитета на ООН за правата на детето¹²⁴ и на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания¹²⁵. Комисията също така приканва държавите членки да подкрепят всички препоръчани в настоящата стратегия действия чрез подходящите финансови ресурси, включително финансиране от ЕС.

Заклучение

Европейската комисия се ангажира изцяло да подпомага децата да развиват своя потенциал като ангажирани, отговорни граждани. За да стане това реалност, участието в демократичния живот трябва да започва още от детска възраст. Всички деца имат право да изразяват своите мнения по въпроси, които ги засягат, и те да бъдат вземани предвид. За да дадем възможност на децата да участват активно, ние също така трябва да се справим с бедността, неравенствата и дискриминацията, така че да бъде прекъснат затвореният кръг на неравностойното положение между поколенията.

¹²³ [Макрорегионална стратегия](#), Европейска комисия.

¹²⁴ [Комитет на ООН за правата на детето](#), окончателни забележки.

¹²⁵ [Комитет на ООН за правата на хората с увреждания](#), окончателни забележки.

Настоящата стратегия е приобщаваща на етапа на проектирането и ще бъде приобщаваща по време на своето изпълнение. Комисията ще наблюдава изпълнението на стратегията на равнището на ЕС и на национално равнище и ще докладва за напредъка на годишния Европейски форум за правата на детето. Децата ще бъдат част от мониторинга и оценката, по-специално чрез бъдещата Платформа за участие на децата. Действията по настоящата стратегия ще бъдат адаптирани, когато е необходимо.

Комисията приканва Европейския парламент и Съвета да одобрят стратегията и да работят съвместно за нейното изпълнение. Комисията призовава Комитета на регионите и Европейския икономически и социален комитет да насърчат диалога с местните и регионалните органи и гражданското общество.

Отговорност на всички нас е да изслушваме децата и да действаме сега. И ако използваме думите на един от членовете на Съвета на децата на Eurochild: „Добре свършено е по-добре от добре казано“.